

IRODALOM.

Dévay Bíró Mátyás Tanításai. Tanulmány a magyar protestáns theologiai irodalom kezdeteiből. Irta: Révész Imre a kolozsvári ref. theologiai fakultás ny. r. tanára. Kolozsvár, 1915. 179. l. Ára 5 kor.

Ha nem tudnánk semmit arról a családi összeköttetésről, amely Révész Imre, az egykori híres debreceni lekipásztor és kiváló egyháztörténetíró között és a kolozsvári ref. theologiai fakultás jelenlegi fiatal, szorgalmas és nagykészségtelű tanára között fenn áll: e könyv elolvasása után, mégis ott maradna a lelkünkben az a gondolat, hogy itt a historikus objektivitását különben minden tisztelőre méltó szubjektív érzelmek befolyásolják és zavarják. Író szerint s szerintünk is az első Révész Imre írta „a legrészletesebb, legönállóbb és legtudományosabb monográphiát“ Dévay Bíró Mátyásról. Ennek a monográphiának van egy általánosító tétele, amely így hangzik: „A magyar haza reformatiójának kezdetleges forrását kétségen kívül Luther szellemének hatása indította meg, de a forrás a magyar ajkuaknál tüstént melanchtoni irányzatot vett, majd a helvéták felé tartott s mire folyammá nőtt, egyenesen Kálvin szellemét és irányzatát vette fel.“ „Mi az oka annak“ — kérdi az íj. Révész, — hogy ez a tétel elhangzása óta nem lett egyháztörténelmi tudásunknak „szervesen belétaglalt közkinccsévé, magától értetődő, sarkalatos igazságává?“ (1. l.) A félszázaddal ezelőtt elhangzott kijelentésnek „igazoló bizonyága gyanánt“ kívánja most az író a Dévay Bíró Mátyás theologiai irányzatát megvilágítani. (4. l.) Objektív historikusnak szabad-e a főcél helyett ilyen mellékes célt tűzni maga elébe? És a történelmi igazságokat a családi tradíciók homályos szemüvegén keresztül nézheti-e? Ez az egyik körülmény, ami zavarólag hat a kezünk alatti mű olvasásában.

A másik az a végső következtetés, amire író különben nagyon gondos tanulmányai alapján jut. Megállapítja t. i. eredmény gyanánt, hogy „Dévay a hit és élet legfőbb kérdéseiben, a reformatori tanfogalmak leglényegesebbjeiben Luther és Melanchton hű követője“ (165. l.) Kisebb és mellékkérdésekben Zwinglitől, Butzertől, sőt Kálvintól is tanult. (166 s köv. l.) Gondolatunk szerint az író évvel elérte a célját. De aztán, hogy mi lett volna a Dévay vallási iránya, ha későbben születik vagy a Kálvin „Institutió“-jával végző rendszere korábban kialakul, az már igazán nem tartozik a historikus

hatáskörébe, aki a való tények megállapítására van hivatva. De az író még tovább megyen a kérdés föltevésénél s határozottan kimondja, hogy Dévayt a Luther és Melanchton irányától „*egyese-egyedül a Kalviné lett volna képes*“ eltéríteni, ha t. i. ez utóbbi belső megszilárdulás és külső eredmények dolgában az ő életében fejlődésének tetőpontját eléri. (178—179. 1) Bármilyen nagy ismerője az író Dévaynak és bármilyen nagy tisztelője Kálvinnak, de azért az ilyen következtetések messze túlhaladják az objektivitás megengedett határát s nem egyeznek meg éppen a szerző által korábban oly szépen hangoztatott, egyháztörténelem-írás elveivel.

Különben ezen pár megjegyzéstől eltekintve, az író komoly és értékes munkát végzett, amidőn a köztudatban „magyar Luther“ néven szereplő Dévaynak a vallási irányzatát, gondolkozását és jelentőségét tisztázta. A könyv négy fejezetre oszlik. Az I-ső fejezet a Dévay teológiai gondolkozásának a fejlődésére vonatkozó eddigi kutatások eredményét összegezi. A II-ik Dévaynak a hitre és életre vonatkozó tanításait ismerteti. A III-ik Dévay Biró Mátyás iratainak összehasonlító ismertetése. A IV-ikben Taníránya történeti megvilágításban foglaltatik. A könyv élénk világot vett arra a lelki harcra és belső tusakodásra, amely a XVI. század embereinek lelkében vallási tekintetben lezajlott addig, amíg a reformáció hullámzó eszméi kiforrottak és a különböző egyházakban kialakultak. Az ilyen aprólékos, nehéz, de eredményeiben egy egész korszakot megvilágító munkát nem lehet eléggé méltányolnunk. V. A.

G. Le Bon: A tömegek lélektana. Fordította: Dr. Balla Antal. 206 l. (Kultúra és tudomány.) Ma, midőn az egyéni lélek nyilvánulásait minden téren olyan sokat ígérő lelkesedéssel vizsgálják, tanulmányozzák, a tömegek lelki világával sem érdektelen foglalkozni, annál inkább, mert a tömegek szerepe napjainkban mind jelentékenyebb lesz. G. Le Bon munkája a tömegek problémáját szigorúan tudományos eszközökkel taglalja s nehéz munkájában semmiféle iskolához nem csatlakozik, hogy annál szabadabban mozoghasson. Ez a szabad mozgás azonban, különösen a történelem értéktelenítésében, még korunkban is feltűnő lehet. Ilyeneket állít: „A történelmi munkákat pusztá fantázia termékei gyanánt kell tekintenünk. Gipszet habarni hasznosabb, mint az időt ilyen könyvek írásával fecsérelni.“ De hát e képtelenséget már e munkájában önmaga is megcáfolja, mert a történelem tanulságait ugyancsak bőségesen használja fel tételeinek igazolására. Nem szándékunk különben e helyen bírálatot írni, hanem érdekességénél fogva rövid kivonatban a munka tartalmát akarjuk megismertetni.

Korunk átmeneti és anarchisztikus időszak, melyben az emberi gondolkodás kialakulás útján van. A legújabb szuverén: *a tömegek hatalma*. Ez az egyetlen erő, mit semmi meg nem rendíthet. Most már nem a fejedelmek tanácsában, hanem a tömegek lelkébe készül a nemzetek sorsa. *A tömegek célja* a társadalmat visszavinni a kezdetleges állapotba, a primitív kommunizmusba. A töme-

gek nem gondolkoznak, hanem annál inkább cselekszenek. És pedig a legigazságtalanabb is legjobb lehet gyakorlatilag a tömegeknek.

Bele kell törődnünk a tömeguralom elviselésébe.

A pszichológiai tömeg átmeneti lény heterogén elemekből, melyek pillanatra vannak összekötve. *A tömegben levő egyén főjellemvonásai*: a tudatos személyiség megszűnése, a tudattalan személyiség előtérbe nyomulása, az érzelmeknek és gondolatoknak lelki infekció és szuggesztió útján ugyanazon irányba s a szuggerált gondolatnak tetté való átalakulása. A tömegekben a butaság és nem a gondolkozó ész gyülemlik össze. A tömeg izgékony, változékony, ingerlékeny, játékszere minden külső ráhatásnak. Könnyen hóhérrá lesz, de nem kevésbé könnyen vértanuvá. Hősiessége is öntudatlan, de ez csinálja a történelmet. A tömeg érzelmei nagyon túlzottak és egyoldalúak. A kollektív megfigyelések a legtévesebbek. A tömeg konzervatív, türelmetlen, zsarnok s mindig a nagy zsarnokok képezik tisztelete tárgyát, nem a kegyes emberek. Túlozni, erősíteni, ismételni, logikus bizonyítékokat sohasem használni, ezekkel lehet hatni a néptömegekre.

A tömeg *erkölcsisége* néha aljas, máskor emelkedett.

Csak az egyszerű formában jelentkező *eszmék* jutnak el a tömeghez. A tömeg *képzelő ereje* roppant erős. Minden nagy történelmi jelenség: a buddhaizmus, a kereszténység, izlám, reformáció, a francia forradalom, a szocializmus közvetett vagy közvetlen eredményei a tömegek képzeletére gyakorolt erős impresszióknak.

A tömegeknek szükségük van *vallásra*, mert hisz minden politikai, vallásos vagy társadalmi hit csak úgy talál utat hozzájuk, ha vallásos alakot ölt. A türelmetlenség és fanatizmus szükségszerű járuléka a vallásos érzelmeknek.

A tömegek nézeteinek és meggyőződéseinek közvetett tényezői: a faj, hagyományok, az idő, intézmények és a nevelés. A faji befolyás oly erős, hogy uralkodik a tömeglélek speciális sajátságain. A tömeget a *hagyományok* irányítják s az az eszményi állapot valamely népre, ha a múlt intézményein csak észrevétlenül, fokról-fokra változtat. *Az idő* a legnagyobb tanítómesterünk, mindent átalakít, csak rá kell hagynunk. Az egyes *intézmények*, az eszmék, érzelmek és erkölcsök folyamányai. Az intézmények és kormányformák faji produktumok. Nem teremtoi, hanem teremtményei egy korszaknak s magukban véve sem jók, sem rosszak. *A tanítás és nevelés* sem erkölcsösebbé, sem boldogabbá nem teszi az embert. A helyes nevelésnek lehetnek hasznos, gyakorlati eredményei, de mai nevelésünk a társadalomnak ellenségeket nevel. A latin nevelésnek az első hibája egy lélektani alaptévedésből származik, nevezetesen, hogy a könyvek kívülről való tudása fejleszti az értelmet. Itélőképesség, tapasztalat, kezdeményezés, jellem, ezek a siker föltételei az életben és ezt a könyvek nem adják meg. A hivatásos oktatást kellene felkarolnunk. A tömeglélek jobbulása vagy meg-

romlása kapcsolatban van az oktatással és neveléssel. Az iskolák képezik ma az elégedetleneket s anarchistákat és itt készítik elő a latin népek számára a bukás közelgő óráját.

A tömegek nézeteinek közvetlen tényezői: a szavak, illúziók, a tapasztalat és az ész. A *szavak* hatalma a tömegre nagy és gyakran a leghatározatlanabb szavak hatnak a leginkább, mint pld. demokrácia, szocializmus, egyenlőség, szabadság. A kormányzás művészete is szavak alkalmazásában áll. A tömegek sohasem szomjuhozták az igazságot. Inkább a tévedést istenítik, ha ez őket elkápráztatja. Hogy a szocializmus olyan hatalmas manapság, azaz oka, hogy még eleven *illúziót* tartalmaz. A *tapasztalat* az egyedüli módja annak, hogy a tömeg lelkében az illúziók megsemmisüljenek. A tömegek észokokkal nem befolyásolhatók.

A tömegek *vezetői* a tett és nem a gondolat emberei. *Hitet* teremteni, legyen az vallásos, politikai vagy társadalmi hit, ez a vezetők szerepe. Az emberiség rendelkezésére álló erők közül a hit a legnagyobbak egyike, méltán tulajdonítja neki az evangélium azt az erőt, hogy még a hegyeket is elmozdítja helyükről. A történelem nagy eseményeit hívók keltették életre, kiknek egyebük sem volt hitüknél.

A *hatás eszközei* a vezetőknél: az állítás, ismétlés, a lelki infekció. Az *állítás* legyen egyszerű, ment minden következtetéstől, de ennek is csak akkor van igazi hatása, ha folyton *ismétlik*. A tömegekben a gondolatok, érzelmek, emóciók, hiedelmek ragályos befolyást érnek el s aztán az egyszer népszerűvé lett vélemény magával ragadja a legmagasabb társadalmi osztályokat is.

Minden uralomnak a *presztizs* a leghatalmasabb forrása. A nagy tömegvezetőkben, mint aminők Buddha, Jézus, Mohamed, J. D'Arc, Napoleon, magas fokon megvolt a személyes presztizs.

A tömegek megrögzött *véleményei* több századon keresztül tartanak. Ilyenek voltak a feudális felfogás, a keresztény eszmék, a reformáció, ilyenek napjainkban a nemzetiségi elv, a demokratikus és szociális eszmék. A szocializmus hatalma csak addig fog növekedni, ameddig diadala után hozzálát a gyakorlati megvalósításhoz. A másik osztályba tartoznak a pillanatnyi *ingerek, vélemények*. Ma egyetlen vélemény sem tud széltében elterjedni. Napjainkban a vitatkozás és boncolgatás miatt minden vélemény elvesztette tekintélyét. A mai embert mindjobban megszállja a közönyösség.

A tömegek *osztályozásánál* megkülönböztetünk heterogén és homogén tömegeket. Homogén tömegek: 1. szekták, 2. kasztok, 3. osztályok.

Az úgynevezett *tömegbüntényeknél* a szuggesztió az indító ok. Ez bűn törvényileg, de nem lélektanilag.

A *választó* tömegnél a presztizs a fődolog. A személyes presztizst csak a vagyoni presztizs pótolhatja. A tehetség, a lángész nem segíti elő a sikert.

Dogmává változott eszmék ereje legyőzhetetlen. Az általános

választójog dogmája ma olyan hatalmas, mint egykor a keresztény dogmák voltak. A sokaságnak mindig csekély az értelmi színvonal. Ha csak tudománnyal bélelt emberekből alakulnának a választókerületek, szavazatuk nem lenne különb, mint ma. A népeket legfőképp a faji lélek irányítja, vagyis az öröklött ösztön.

A *parlament*i tömegek is roppantul szuggerálhatók s a szuggeráció a presztízzsel bíró vezetőktől ered. Ilyenformán a parlamenti kormányok komoly veszedelmet rejtenek magukban.

A mi mai művelődésünk eljutott a teljes vénhedtségnek ahhoz az alakulatához, amely előljárója a dekadenciának. A faj álmaitól ragadtatva lassacskán eléri mindazt, amit neki a fény, az erő, a nagyság kölcsönöz. De miután teremtő munkáját elvégezte, az idő megkezdí romboló művét, amit sem Istenek, sem emberek nem háríthatnak el. Ezt az elkerülhetetlen órát mindig a faji lelket ébrentartó *eszmény* gyöngülése jellemzi. Haladás, hanyatlás, meghalás, ez a körforgása egy nép életének

G. Le Bonnak e klasszikus munkája — amint talán a fentiekből is látható — sok értékes megfigyelésről számol be, bár több megállapítása ingadozó, mint maga a tömeglélek. Egyes túlzásai mellett is e munka igen tanulságos olvasmány.

Szentmártoni Kálmán.

Az „Erdélyi Múzeum“ idéni évfolyamával visszatért régi, csinosabb 8 r. alakjához. Első három száma összevonva, érdekes, változatos tartalommal egy füzetben jelent meg s három unitárius vonatkozású cikke is van. Egyikben dr. *Borbély István* a *komjatszegi gradualist* ismerteti. E csonkán is becses kéziratot 1912. őszén *Gálfi András* lelkész figyelméből a komjatszegi unitárius egyház juttatta kolozsvári kollégiumunk könyvtárába. *Borbély* megállapítása szerint, jóval az 1630-i énekeskönyv megjelenése után készülhetett, és pedig akkor, midőn „a Bogáthi-féle szombatos énekköltés kezdett helyet adni a tisztán unitárius énekköltésnek.“ Kívánatos volna, hogy több egyházunknál meglevő, sokszor tönkremenés elébe néző, hasonló régi kéziratainkat az egyházközségek kollégiumunk könyvtárába juttassák. Csak így lehet alkalom szükséges tudományos feldolgozásukra. — Irodalomtörténeti szempontból nagyon értékes unitárius vonatkozású cikk *Gálos Rezső* közleménye: A „Remény“ történetéhez. *Szentiványi Mihálynak*, a Remény unitárius szerkesztőjének tíz levelét közli *Ormós Zsigmond* hagyatékából, a Dél-magyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum tulajdonából. Végül K. L. V. legidősebb br. *Daniel Gábor* nekrológiájában néhai főgondnokunk lelkes és buzgó múzeum-egyesületi munkálkodását méltatja.

Barabás Ábel: *Harci szonettek és egyéb háborus költemények.* Budapest, 1915. Franklin-Társulat kiadása. 93 l.

Korán elhunyt tanárunknak és írónknak posthumus munkája van előttünk. Ezuttal mint költő jelent meg előttünk. Nekünk ez új dolognak tűnhetik fel, de akik *Barabás* munkáját látták is, tudták, hogy

a költést egész írói működése alatt nem vetette meg, sőt nem régen készült el Nietzsche verseinek fordításával. Történeti idők nagy napjai a költői hangulatot fokozottabb mértékben felébresztették benne s rövid idő alatt egész kosárra való, vérpiros virágot dob elénk. Barabás költeményei nyomon követik napjaink hangulatát, a főhely a magyaroknak, németeknek és törököknek jut, de sorra kerülnek Anglia, Oroszország, Róma, Románia, Amerika; több költeménye általánosan szól háborús gondolatokról és érzelmekről. A költeményekhez az alaphangulatot a lelkesedés adja, némelyiken az emlékezés verőfénye ömlik el (Weimar), máson a gúnyolódás érzik (Romániában minisztertanács van) egészen a petőfianus Románc-áig. A kötet végéhez több, németből fordított háborús költemény van csatolva. — A szonnet formája nem nagyon alkalmas harci érzelmek befogadására, de mostanában nagyon kedvelt versforma.

Akik szívesen olvasnak háborús költeményeket, bizonyára örömmel látják asztalukon a meleg szívű, fogékony lelkű Barabás poétikus szonettjeit.

b. f.

Az Út. Folyóirat a lelki pásztori munka számára. Szerkesztik és kiadják: Dr. Imre Lajos, dr. Ravasz László és dr. Makkai Sándor. Megjelenik július és augusztus hó kivételével minden hónap 15-én. Előfizetési ára egész évre 6 kor., félfévre 3 kor., egyes szám ára 80 fillér. Szerkesztőség: Kolozsvár, Bocskai-tér 1.

Múlt számunkban közöltük e folyóirat programjának vezető gondolatait. Most előttünk van két első száma. Nagy érdeklődéssel olvastuk át s mindig fokozódó figyelemmel. Az volt a benyomásunk, hogy akik ily belső örömmel, ily szeretettel és odaadással csüngenek hivatásukon, valóban istenes munkát végeznek. Nagyon melegen ajánljuk lelkészeink és hitoktatóink figyelmébe, mert meg vagyunk győződve róla, hogy nemcsak maguk fogják lelki épüléssel olvasni e mély és erős hitet, az ember szeretetét és az isteni világkormányzás szépségét és összhangját árasztó sorokat, hanem sok olyan útmutatást is nyernek belőle, melyet gyakorlati lelkipásztori munkájuk és a vallásos nevelés érdekében felhasználhatnak.

Protestáns Árvaházi Képes Naptár 1916. szökő évre. Szerkesztik: Szabolcska Mihály és Raffay Sándor. Budapest, Hornyánszky Viktor. Ára 60 fillér.

A naptárak szokásos tartalmán kívül sok háborús aktualitás és elég jól sikerült képek díszítik ezt a naptárt, melynek szépirodalmi része kellemes olvasmány, történelmi része pedig kellő áttekintést nyújt a világháború főbb mozzanatairól.

Református kis Énekeskönyv katonáink részére. Templomi énekeskönyvünkéből kiválogatva. Budapest, 1915. Kiadja: Hornyánszky Viktor.

A könyvecske bolti ára 22 fillér. A kiadó egyházaknak nagyobb megrendeléseknél kedvezményes árakat biztosít. Ez a kis könyvecske zoltárokon és dicséreteken kívül adja a Himnusz két és a Szózat négy versszakát és egy néhány rövid elmélkedést és fohászt. Kis nyolcadrét alakja alkalmassá teszi, hogy a katona zsebében mindig magával hordhassa.

KÜLÖNFÉLÉK.

Eucken a német idealizmusról és a jelen feladatairól. Eucken a berlini Urániában előadást tartott a német idealizmusról és a jelen feladatairól. A történelemben az idealizmusnak bizonyos fő alakjai alakultak ki: az ind, a görög és a német. A két előbbi értéktelen. Az ind azért, mert abban a gondolatban csúcsosodik ki, hogy az élet sovárgása a mi szerencsétlenségünk. Aki ettől szabadul, arról a szenvedés leperreg, mint az esőcsepp a lotosvirágról. Ebben van az oka az életkedv elpusztulásának s emiatt lett az indiai nép erőtlén, fegyvertelen. Mert elfojtotta magában azt az ösztönt, mely a világban hatni, alkotni teremteni sarkalta.

Az idealizmusnak ezt az alakját elnyomta a görög idealizmus. Ez a világot műremeknek fogta fel. Hibája az, hogy az élet nehézségeit, zavarait mellőzi és az „örök visszatérés“ a lét értelmetlenségének rettentő gondolatához vezet.

A német idealizmus kiszakítja magát a mindennapi életből s a szellemi munka, szabadság és bensőség világát építi meg. Ha önálló lett, felveszi a harcot a külső világgal. A német idealistán nem vesz erőt sem a világtól való félelem, sem az idealizálás; s ő hisz a szellem erejében, a világot műhelynek tekinti s magát munkatársnak a világépítés, emelés nagy munkájánál eltelve életkedvvel és komolysággal. Az ellenmondásokat és ellentéteket felismerni, de tőlük meg nem ijedni, hanem azokra erősnek érezni magát, ez német gondolkozás.

A háború a német népet oly problémák elé állította, aminők sem a kereszténység felvételével, sem a reformációval nem jártak együtt. Közeli az a veszély, hogy az emberiség teljesen szétválik egymástól. A német népnek, amely egyformán erős volt az ethikai és technikai készültségben a háború alatt, nagy és súlyos élményeit szellemi nyereséggé kell hogy változtassa a német idealizmus magvának továbbépítésével. Ez pedig azt követeli a német néptől, hogy életét megvizsgálja az *örökkévalóság* szempontjából s erre egyszerűsítse. Nevelésben, vallásban a kultúra minden területén meg kellene szabadulnunk a historizmustól. Az embernek az emberhez való viszonyát át kell alakítani. Mindenki képezze ki magát személyiséggé a német szabadság fogalma értelmében. Ami azt jelenti: a nagy közös célok bevétele az egyén akarásába és lényegébe. Önkény és önzés tűnjék el az állam és emberiség továbbfejlődésének közös célja mögött. Ezentul erőteljesebben kell kifejezésre juttatni ingadozás nélkül a nemzeti méltóságot s az általános emberi feladatokat a népek mai tévelygései dacára erővel előmozdítani; kiméretlen bírálat

minden emberivel szemben, de tisztelet minden nagy iránt, bárhonnan jó; az egészen tudománytalan race-gondolatot ki kell irtani, mert ez egy bizonyos embercsoport előnyben részesítéséhez, más népek megvetéséhez vezet s az emberiségi gondolat kiirtásához. Az ember lényege nem a race-ában, hanem tetteiben van. Mi németek becsületos békét kívánunk. Egy új napot kell előidézniünk népünknek, de az emberiségnek is. Emberei volnánk azoknak a nagy feladatoknak, melyeket a történelem tűz előnkbe, ha mi a német *lélek* és *munkakulturát*, amelyek a háború előtt feszülten álltak egymással szemben, teljes egyensúlyba hoztuk volna. A német népnek a történelemtől elébe tűzött nagy feladatokhoz Fichte értelmében kell hozzákezdenie: „Ne örvendenék a tágas mezőnek, mely előttünk feltárul. Ne örvendenénk, hogy mi erőt érzünk magunkban és hogy a mi feladatunk végtelen.“ (Berliner Tageblatt).

Külföldi hallgatók német egyetemeken. Németországban már a háború előtt sokat foglalkoztak főiskolai körök azzal a kérdéssel, hogy nem kellene-e a külföldi egyetemi hallgatóknak az egyetemekre való ösztönzését valahogyan korlátozni. Most a háború alatt a kérdés újból felvetődött. A külföldi hallgatók száma a háború előtt 4750 volt, ez lepadt 1302-re. Némely körök örömmel látják e tényt; különösen az orvosi és természeti tudományok hallgatóinak apadását, akik „nálunk kovácsolják fegyvereiket ellenünk“. A háború előtt nem ezt az okot emlegették, hanem rosszul nevelt tanulók illetlenségeit; a háború kitörése után a német szellemi élet lebecsülését és megrágalmazását.

Kuttner tanár a Berliner Tageblatt-nak egyik novemberi számában nyugodt higgadsággal, szenvedélytől menten fejtegeti ezt a kérdést. Tisztán ideális szempontból nem lehet kétséges a kérdésre adandó felelet. Az emberiség legmagasabb ideáljain való együttműködés minden kulturnépnek becsületbeli kötelessége. Amit ez a nemzetközi verseny teremt, az nem lehet titok, mint egy gyárnak belső üzeme. Azt az élet piacára kell dobni, hogy használják és értékesítsék; mint az orvos sem tarthat titokban egy üdvös gyógyító szert anélkül, hogy közmegvetésnek ki ne tenné magát

De ebben a reális világban nem lehetnek mindig ideális szempontok döntők; gyakran háttérbe kell szorulniok, ha gyakorlati megfontolásuk az ideális követelmények lehetetlenségét mutatják. Az az eset ez, amikor egy eszmény egy másik magasabbal összeütközésbe jó. Ha külföldiek bebozsátása valóban „fegyvert kovácsol ellenségeinknek“, sőt ha saját fiainknak kiképzését említésre méltó módon befolyásolja, akkor igen, zárjuk ki őket, a gyöngeség bűn volna.

De hát ez-e az eset?

Azt mondják, a legjobb helyeket foglalják el saját fiainktól. Ez az ürügy magától megdől minden elméleti előadásnál. A laboratoriumi klinikai oktatásnál természetes, hogy a belföldieket kell először felvenni. Ezt egy határidő kitűzésével (ápr.—okt. 15.) el lehet érni. S ha a jelentkezők száma igen nagy volna, kettős kurzusokkal s más módon jóakarattal könnyen lehetne segíteni a bajon. Mert nem szabad feledni, hogy amikor az

egész világ ellenünk volt, a külföldön azok a férfiak voltak velünk, akik a mi egyetemünkön tanultak, köztünk éltek s gondolkozásunkat ismerni tanulták. A sok gyalázkodást, rosszakaratu rágalmat ezek tompították le; nemcsak a semleges országokban, hanem ellenségeink között is ezek hirdették, hogy mi nem vagyunk barbárok és hunok.

De a legfontosabb ok az, hogy itt kovácsolják ellenünk fegyvereiket. Ezt teológusokról, filozófusokról, jógászokról senki sem állítja. Csak az orvosokról és természettudományokat hallgatókról, hogy titkainkat kilesik, hogy ellenünk felhasználják. Amit ezek a fiatal emberek labororiumaikban tanulnak, azt minden nemzet könyveiben megkapják, hiszen tudományos titkok ma nincsenek. A német főiskola sajátos jellegét nem az adja, *amit* tanítanak, hanem az, *ahogyan* tanítják. Ez pedig egyedül és kizárólag a tanár egyéniségétől függ. Ha tehát külföldiek felkeresik főiskoláinkat, legyünk büszkéek erre az elismerésre. Hiszen robbanó bombáink összetétele gyártási titok, ez nem tárgy a tanításnak és ha a külföldi tanuló vegyi gyárainkba lép, ép oly kevésbé fog erről valamit megtudni, mint az a külföldi tiszt, aki nagy gyakorlatainkon résztvesz vagy hadseregünkben szolgál. S ami a természettudományokról áll, még inkább igaz az orvostudományokról. Itt nem lehet lopás, mert nincs saját tulajdon.

Az orvosi tudomány tételei, technikai és tudományos műszerei mindenütt ugyanazok. Csak a tanár módszere más, ami egyéni képességein és jellemvonásain alapszik. Ha a német klinikákról hazatérő orvos tudást visz haza, az ne aggasszon: az javára lesz nemcsak a saját, hanem a mi katonáinknak is, ha sebesülve kezei közé kerülnek.

Az új Németország nem feledkezhetik meg kulturális feladatairól. Bizvást hisszük, ha elcsitul ez a vihar, a külföldi ifjuság úgy fog özönléni főiskoláinkba, mint eddig s a mi jutalmunk és dicsőségünk az lesz, hogy vendégeink tanulmányaik befejezése után barátaink gyanánt válnak el tőlünk s mint érett férfiak távoli országokban bizonytságot tesznek a német lélek és gondolkozás mellett.

Gyűjtés a rokkant katonák javára. A rokkant katonákat gyámolító és elhelyező hivatal felkérésére a főtisztelendő püspök úr egyházközségeinkben gyűjtést rendezett. Az eredmény meglepően szép: 6894'88 K. gyűlt össze a szegény nép filléreiből. Egyházkörönként véve a kolozs-dobokaiban 282'60, aranyos-tordaiban 1564'05, küküllőiben 694'09, marosiban 567'22, keresztúriban 1214'52, udvarhelyiben 1129'83, felsőfehériben 345'25, háromszékiben 759'12, duna-tiszamentiben 338'20 K., adomány gyűlt. Vannak egyes egyházközségek, amelyek igazán szépen és bőkezűen adakoztak; ilyenek Kolozsvár, Mészkö, Torda, Torockó, Ádámos, Désfalva, Magyarsáros, Marosvásárhely, Nyárádszentmárton, Csíkfalva, Énlaka, Tordátfalva, Homoródszentpál, Oklánd, Székelyderzs, Felsőrákos, Árkos, Böllön, Kökös, Budapest, Fűzesgyarmat. Sajnos van kettő olyan is, amelyik nem értette meg a nagy idők szavát s egyáltalában nem adakozott. Ezek Pipe és Lókod. Örömmel és meglepéssel regisztráljuk híveinknek ezt a szép és követésre méltó áldozatkésztségét.

Dr. Varga Béla egyetemi magántanár. Dr. Varga Béla, főgimnáziumunk rendes tanára a kolozsvári tudomány egyetemen a logika és a logika története című tárgykörből magántanár lett. Szívből üdvözljük fiatal kartársunkat eddigi munkásságának e sikere alkalmával.

Gyászhirek. *Egerbegyi Grúz Albertné, szül. Erdey Róza,* az Erzsébet-rend hölgye Budapesten okt. 12-én elhunyt. A megboldogult egész életét a jótékonyágnak, a szegények, özvegyek és árvák gyámolításának szentelte. Halálát egerbegyi Grúz Albert m. kir. honvédelmi miniszteri nyug. államtitkár és fivére, dr. Erdey Benedek s ezek gyermekei és unokái gyászolják.

Pálffy Ferenc szabédi unitárius lelkész életének 41., papi szolgálatának 19. és boldog házasságának 15. évében „künn a szabad természetben, a munka mezején“ okt. 23-án szívszélhűdésben meghalt. Lelkes pap, aki igazi hivatásérzettel töltötte be kötelességeit s mikor a múlt évben az általános mozgósítás őt is a zászló alá szólította, lelkesedéssel vonult be és készült lelki vigasztalást, erőt és kitartást nyújtó kötelessége teljesítésére. De mindjárt a háború elején egy galíciai visszavonuláskor szerencsétlenül járt s ez a további szolgálatra képtelenné tette. A javakorban levő, életerős szervezet összeomlását talán ez a sötét háborús élmény is siettette.

Derssi Dersi Fános nyug. főszolgabíró, törvényhatósági bizottsági tag életének 74. évében, hosszas betegség után nov. 11-én Dicsőszentmártonban elhunyt. Halálát nagykiterjedésű és előkelő rokonság gyászolja.

Sz.: 1366—1915/tan.

Pályázati hirdetés

a b. e. Berde Mózsának gyümölcsészet és méhészet jutalmazására szóló alapítványa fölhasználásáról.

I. A gyümölcsészetet és méhészetet művelők és tanítók jutalmazására az alapítványból évenként összesen 2000 korona fordítható. Egy pályázó legfennebb 200 korona jutalomban részesülhet.

II. A jutalmak egyikére vagy másikára, vagy külön folyamodványban mindkettőre is pályázhatnak: unitárius belsőemberek, vagyis lelkészek, unitárius iskolák tanítói (tanítónői), énekvezérséget teljesítő állami vagy községi tanítók, énekvezérek, ha vallást vagy vallásos éneket tanítanak.

III. A pályázatot a rendes körű közgyűlés előtt legkésőbb 15 nappal kell benyújtani az egyházköri espereshez a megjelölt igazolványokkal fölszerelve.

IV. A pályázó folyamodása végén részletesen jelölje meg, hogy mely évben mennyi jutalomban részesült?

V. Mindenik pályázat a megelőző polgári évre vonatkozzék.

A) Gyümölcsészeti jutalomért.

Pályázat mellékletei:

1. A faiskola helyrajza és térmértéke.
2. A gyümölcsöskert helyrajza és térmértéke.

A rajzon pontosan meg kell jelölni az összes faültetvényeket. A jelt sorszámmal kell ellátni és a sorszám alatt megfelelő helyen meg kell nevezni a faültetvény minőségét, az évszámot, melyben oltva és a melyben ültetve volt.

Ha a pályázó már megelőzőleg is folyamodott, a rajzon föltűnően jelölje meg az új ültetést vagy oltást.

3. Igazolvány arról, hogy az illető évben sajátkezüleg legalább 50-et oltott és tanítványaival is legalább ugyanannyit oltatott és azok az oltványok szabályszerűleg vannak kezelve.

4. Igazolvány arról, hogy saját oltványaiból legalább 50 két éves oltványt az egyházközség papi, mesteri kertjébe vagy más kertbe átültetett és azok rendes kezelés alatt jó állapotban vannak.

5. Igazolvány arról, hogy saját oltványaiból hányat és kinek adott vagy ajándékozott el, tehát a nemesített gyümölcsfa terjesztését milyen mértékben segítette elé.

6. Igazolvány arról, hogy iskolás gyermekeket vagy felnőtteket a saját vagy más kertjében az oltásban, gyümölcsfa kezelésben nyilvánosan oktatót és megtanított, s tanítványai a szerint gyakorolták az oltást és kezelést.

A 3-ik, 4-ik pont alatti igazolványt az oltványok számáról a községi előljáróság állítja ki. Az oltásról és oltványok kezeléséről az állami gyümölcsészeti és kertészeti vándor tanár. A 6-ik pont alatt jelzett igazolványban pontosan meg kell jelölni az oktatás (előadás) évét, napját, helyét, a tanítványok számát, a tanítványok munkája felülvizsgálása idejét és az oltványok számát. Ezt az igazolványt két jelenvolt nagykorú férfi írja alá és adja ki esetről esetre.

5-ik pont alatti igazolványt az illető vásárló vagy ajándékozott két tanu előtt állítja ki.

B) Méhészeti jutalomért

1. Igazolvány arról, hogy legalább 15 méhcsaládja van és ebből 10 család szakszerűen kezelt kaptárokban van elhelyezve.

2. Igazolvány arról, hogy az illető évfolyamán a saját méhesében vagy más méhesben hány nyilvános oktatást tartott, azokon hányan vettek részt és azok közül névszerint kik, s összesen hányan kezdték meg a méhészetet?

3. Igazolvány arról, hogy az útmutatása szerint létesült méheseket hányszor és milyen alkalommal látogatta meg s mily eredménnyel.

4. Aki a méhészettel irodalmilag is foglalkozik s közleményei jelentek meg, a folyamodáshoz csatolja.

Az 1. pont alatti igazolványt vagy valamely méhészegyesülettel, vagy a kerületi állami méhészeti szaktanítóval állíttathatja ki. A 2-ik pont alatti igazolványt a községi előljáróság saját pecsétjével ellátva állíthatja ki, esetleg az igazolást rávezetheti a pályázatra.

A 3-ik pont alatti igazolványt a meglátogatott méhesek tulajdonosai hitelesíthetik sajátkezü aláírásukkal.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának
Kolozsvár, 1915. nov. hó 11-én tartott üléséből.

Csifó Salamon,
titkár helyett.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Sz.: 1448—1915. eln.

Pályázat egyházi beszéd írására.

Közönséges vasárnapi ünnepre, népszerű nyelven, unitárius egyházi beszéd írandó a protestans hitélet szabadelvű irányának szellemében s a nép vallásos hitének és erkölcsi érzésének serkentésére. A beszéd: „János evangelium XVI. rész 23. versében“ foglalt czen alapigére írandó. „Bizonybizony mondom nektek: Bármit kérendetek az Atyától az én nevemben: megadja nektek.“

A beszéd terjedelme, Ciceró betűkkel nyomtatva, nyolcad alakban, legfennebb 12—16 oldalre terjedhet.

A pályadíj száz korona, mely a bírálót kihirdetése után csak absolut becsű, eredeti beszédnek adható ki.

A bírálót eredményét az 1916. évi E. Főtanácson hirdetik ki, a bírálót pedig az E. K. Tanács által a kolozsvári unitárius kollégiumban tanító, felszentelt tanárok és lelkészek köréből az E. K. Tanács által választott bíráló bizottság teljesíti.

Pályázhat minden felszentelt unitárius lelkész, kivéve az előbb említett kollégiumban tanító tanárokat és lelkészeket.

A pályaművek idegen kézzel írandók le és jelíggel látandók el, szerző neve pedig külön borítékba zárandó s a boríték a pályamunka jelíggel látandó el.

A pályaművek 1916. évi május hó 10-ig posta útján az unitárius püspöki hivatalhoz küldendők be, később beérkezett művek pályázatra nem bocsáttatnak.

A pályamű nyertes szerző tulajdona marad, de a „Keresztény Magvető“ című unitárius folyóiratban közöltetik.

Nyomatásban megjelent beszédek nem versenyezhetnek.

Kolozsvár, 1915. november hó 19-én.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Előfizetési felhívás.

„Az Ember“ cím alatt közreadom az 1915. év folyamán a kolozsvári templomban tartott templomi beszélgetéseimet. A beszélgetések az emberi élet problémáival foglalkoznak. A világháború aktuálitása szinezi ugyan a tárgyalás menetét, de a felvetett gondolatok megvilágítása, egészben véve egyetemes-kitekintő szempontok útmutatása mellett történik.

A kötetek szétküldését 1916. január közepére tervezem. Az előzetes megrendeléseket tisztelettel kérem, hogy tájékozást szerezhessenek a megjelenő kötetek számára vonatkozólag. *A könyv ára 2 korona.*

Györfi István,
teol. akadémiai ny. r. tanár,
a kolozsvári egyházközség predikátora